

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 677 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Improving the efficiency of investment activity in oil and gas enterprises.....	24
Raxmatova M.G., G'ofurov Sh.N.	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	30
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Xalqaro standartlarning korxona eksportini oshishidagi ahamiyati.....	35
Sobitov Diyor Abbralxonovich	
Erkin iqtisodiy zonalar boshqaruvining tashkiliy tuzilmasini takomillashtirish yo'llari	40
Ataismatov Iqboljon Zumratjonovich	
Xorazm viloyatida turizm infratuzilmasini innovatsion rivojlantirish ko'rsatkichlarini ekonometrik modellash va prognozlashtirishning ba'zi masalalari	46
Jumaniyazova Ro'za Quvondiq qizi	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash	60
Rasulov Muxammad Bobur Fazliddin o'g'li	
Economic analysis of investment activity of enterprises.....	66
Shermatov Akhror Abduhakimovich	
Kichik biznesni rivojlantirishda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish yo'nalishlari	72
Z. Rahimova	
Влияние углеродного следа на экологическую устойчивость узбекистана	76
Саттарова Барно Шухратовна	
Moliya bozori dastaklari orqali xorijiy investitsiyalarni jalb etish modellarining uslubiy asoslari	84
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
Maqdsadli tushumlarning audit obyekti sifatidagi tasnifi va tavsifi.....	90
Ne'matov Oybek Ismatullayevich, Qambarov Abduazizbek	
Bank majburiyatlari tushunchasi, uning mazmuni va mohiyati	96
Muminova Parvina Ilhom qizi	
Sanoat korxonalariga berilayotgan soliq imtiyozlari ma'murchiligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar samaradorligi.....	100
Turabov Ulug'bek Olimjonovich	
Tur operatorlari va sayohat agentliklarida xarajatlar va foyda tahlili va uning turlari	106
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
O'zbekistonda kredit bozorini rivojlantirish istiqbollari.....	113
Salimov Burxon Abubakirovich	
Social media marketing as a key strategy in modern business.....	125
Najimova Bakhtigul Abdilkasim qizi	
O'zbekistonda yashil mahsulotlar eksportini rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish va xalqaro integratsiyani ta'minlash.....	129
Radjabov Bunyod Abduxalilovich	
Оценка и управление рисками в проектах строительства энергетических объектов	136
Махматкулов Жамшед Бахтиёрович	
Iqtisodiyotda ko'chmas mulk bozori hamda uning xususiyatlari	140
Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Raimkulov Sherali O'rozdavlatovich, G'ffarov Husayn Aliyor o'g'li, Ismoilov Davronjon Ilxomjon o'g'li, Tashpulatova Shaxnoza Tursunpulatovna	
Ekologik turizmning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri va uni rivojlantirish istiqbollari (Jizzax viloyati misolida)	144
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li	
Ways to improve personnel policy in improving the quality of financial services provided by financial institutions.....	148
Ergashev Umidjon Ibragimovich	
Qo'shilgan qiymat solig'ining budjet daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati	152
Djabbarov Anvar Muxammadsaliyevich	

Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini aniqlash va ulardan samarali foydalanish yo'llari	157
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Tovar-moddiy zaxiralar auditini tashkil qilish masalalari	164
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich, Botirov Lazizbek Botirovich	
O'zbekiston tijorat banklari faoliyatida aktivlar daromadlilikini oshirish masalalari.....	168
Saxibjonov Muzaffar Salijanovich	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	174
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Strategic growth of global companies in contemporary environments.....	179
Djurabaev Otabek Djurabayevich	
Directions for management of the tax system.....	184
Sharokhmatov Abdurakhim Abdulamitovich	
Davlat korxonalarida moliyaviy samaradorlik va uni boshqarish tizimini takomillashtirish yo'nalishlari.....	188
Qarshiyev Nodirbek Olim o'g'li	
Проблемы, модели и методы оптимизации управления товарными запасами	193
Бабаджанов Шопулат Шомашрабович	
Literature review: the significance of digitization to management credit activity of commercial banks	200
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekiston Respublikasining davlat budjeti.....	205
Ajibaeva Raiya Maxsudovna	
Yashil iqtisodiyot kontsepsiyasining shakllanishi, taraqqiyot bosqichlari va uning dolzarbligi.....	212
Kodirov Javlonbek Nematullayevich	
Bank plastik kartalari orqali masofaviy xizmatlarni takomillashtirish.....	219
Abdullayeva Dildora Qudratovna, Abdullayev Baxodirjon Valijon o'g'li, Almuratova Nurlio'lmasoy Naim qizi	
O'zbekistonda iqtisodiy o'sishni ekonometrik modellashtirish	223
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Mahalla faoliyati ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarini tahlil qilishning nazariy asoslari.....	232
Aliqulov Ravshan Shodiyor o'g'li	
O'zbekistonda lizing bozori tahlili.....	237
Boyev Bekzodjon Jo'raqul o'g'li, Shavkatov Behruz Rustam o'g'li	
Chakana savdoni rivojlantirishning mintaqaviy xususiyatlari	241
Ismoilov Shohjahon O'tkir o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari, tarkibiy tuzilish tasnifi va marketing segmentlari	244
Axmedov Zafarjon A'zamovich	
Мировой опыт и перспективы развития свободно экономических зон в Республике Узбекистан.....	250
Кадилова Истора Кадилова	
Перспективы реформирования налоговой системы Республики Узбекистан в условиях глобализации.....	254
Буранова Лола Вахобовна, Садиков Искандар Гайратович	
O'zbekiston 2030 strategiyasi – islohotlar tizimligida ipoteka kreditining dolzarbligi.....	263
A'zamxo'jayeva Nihola	
O'zbekistonda sug'urta mexanizmlarini rivojlantirish istiqbollari	267
Shoraximova Zilola Nosirdjanovna	
Biologiya va tibbiyotda matematik statistika	271
Voxidov Alikul Melitosheich	
Viloyatda chorvachilik mahsulotlarini o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi.....	283
Azimov Allaberd O'rinovich, Begaliyeva Madina Abdusamatovna	
Servis korxonalarida mobil ilovalar yordamida interaktiv xizmatlar yaratish	289
Ne'matov Nizom Ismatullayevich	
Oziq-ovqat ta'minot zanjiri tushunchasi va uning zamonaviy tendensiyalari.....	293
Nazarova A.N	

Влияние искусственного интеллекта при разработке стратегических программ на экономическое развитие страны.....	300
Каримова Нуржахон Олим кизи	
Kichik va o'rta biznesda moliyaviy menejment: muammolar va yechimlar	306
Saidvaliyeva Nigora Ziyodillayevna	
Теоретико-правовая характеристика экономических отношений	313
Фарход Махмудович Тиркашев, Исломжон Жамshedович Жамshedов	
Cash flow reporting in Uzbekistan: national accounting standards and international standards application	318
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Tadbirkorlik salohiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va takomillashtirish mexanizmlari	324
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Получение долгосрочного кредита и определение его размера для привлечения лизинга	330
Латипова Шахноза Махмудовна	
Ko'chmas mulk solig'ining ko'chmas mulk bozori tendensiyalariga ta'siri	335
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich	
Rivojlangan mamlakatlarning davlat qarzi va uni boshqarishdagi tajribasini tahlil qilishga ilmiy yondashuv	343
Suyunov Dilmurod Xolmuradovich, Abdurahmonova Feruzabonu	
Эффективный инновационный менеджмент в системе здравоохранения Республики Узбекистан.....	353
Абдурахманов З.М.	
Islom moliyasining O'zbekistondagi o'rni va O'zbekiston Respublikasining islomiy tashkilotlar va banklar bilan aloqasi	356
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi, Elboyev Otajon Polvonquliyevich	
Tadbirkorlik subyektlarida innovatsion faoliyatni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	361
Oxunjonova Madina Isoqjonovna	
Основные задачи обеспечения цифровой информационной безопасности в образовательном процессе	365
Иззатилла Пулатов Кудратиллаевич	
Tijorat banklarida komplaens nazoratni takomillashtirish.....	373
Muminova Marguba Mamirkulovna	
Kichik biznes uchun soliq imtiyozlari va ularning samaradorligi.....	378
Sarvar Ochilov	
Xalqaro moliyaviy tashkilotlarning davlat iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni	387
Raxmonova Dildora Ergash qizi	
O'zbekiston Respublikasida kreditning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni	395
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Mintaqa sanoat korxonalari investitsiya jarayonlari rivojlanish tendensiyasining statistik tahlili.....	399
Quvatova Gulzoda Faxriddin qizi	
Natijalarga yo'naltirilgan budjetlashtirish samarali budjet menejmentining omili sifatida	403
N. Sheraliev	
O'zbekistonda kichik biznesning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari	408
Salayev Jasurbek Komilovich	
Features and prospects for the development of digital marketing in Uzbekistan	414
Musayeva Shoiraz Azimovna	
Анализ динамики импорта узбекистана в 2017–2024 годах с учетом индекса сложности продукции (PCI)	418
Жабборов Нодира Холмурод кизи	
O'zbekistonning kredit riskini baholash: iqtisodiy barqarorlik va xavf omillari tahlili	422
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li	
Investitsion jozibadorlikni oshirish – korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishning muhim shartidir	426
Karimova Dilafruz Sadirdin qizi	

Sanoat korxonalarida innovatsion faollikni oshirish omillari.....	431
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li, Xakimov Javohir Hamza o'g'li, Turganbaev Nursultan Bayram o'g'li, Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich, Xasanov Ruslan Raxmatovich, Nurullayev Jasurbek Davronbekovich	
Теоретические основы формирования понятия «финансовая стабильность».....	437
Алиева Сусанна Сейрановна	
Developing the labor market and strategies for reducing unemployment.....	442
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi, Elmurodov Mukhammadkodir Nurmuhammad	
Iqlim o'zgarishi sharoitida raqamli texnologiyalar orqali qishloq xo'jaligida samaradorlikni oshirish yo'llari.....	450
Fayziyev Oybek Raximovich, Ochilov Ilhom Sayitqulovich, Sayfullayeva Ruxshona Farrux qizi	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning sanoatni rivojlantirishdagi roli.....	458
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarishning asosiy yo'nalishlari va rivojlanish istiqbollari.....	466
Muxitdinov Shuhrat Ziyaviddinovich	
Ovqatlanish xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlaridan foydalanish va samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari.....	470
Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ahamiyati.....	477
Safayeva Dilafuz Ruzmatovna, Karimov Abrorjon Shavkat o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarini xarajatlarini rejalashtirish va moliyalashtirish: amaldagi holat tahlili.....	482
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T	
Tijorat banklarida foiz risklarini baholash va boshqarish.....	487
Karimov Mardon Akram o'g'li	
Zamonaviy sharoitda bank innovatsiyalaridan foydalanishning istiqbolli yo'nalishlari.....	494
Xodjimamedov Akmal Ashurovich	
A local perspective on sustainable supply chain management in Uzbekistan.....	501
Oybek Rafukjonkhajiev	
Raqamli texnologiyalar orqali sug'urta kompaniyalar marketing faoliyatini takomillashtirish.....	505
Rashidova Dildora Rasul qizi	
O'zbekistonning strategik rivojlanish davrida investitsiyalarning o'rni.....	511
Akbaraliyeva Aziza Maxmadali qizi	
O'zbekiston media bozori: rivojlanishi va afzalliklari.....	516
Qodirov Obidjon Olim o'g'li	
Порядок учета скидок в бухгалтерском учете на основе МСФО.....	520
Камолова Феруза Кахрамоновна	
Tijorat banklari transformatsiyasini amalga oshirishda qimmatli qog'ozlar bozorida foydalanishning xorijiy tajribasi.....	525
Bobur Abrorovich Yusupov	
Neft va gaz sanoati korxonalari resurslardan samarali foydalanishning xorijiy tajribalari tahlili.....	533
Sonayev Sanjar Nurmatovich	
Оценка социально-экономического воздействия железнодорожных проектов.....	539
Хужаяров Бекзод Баходир угли	
Rivojlanayotgan mamlakatlarda islom mikromoliyalashning innovatsion mexanizmlari va xalqaro tajriba.....	544
Sharipova Maxliyoixon Baxtiyor qizi	
Iqtisodiy samaradorlik tushunchasining ilmiy- nazariy tahlili.....	548
Ibragimov Zukhriddin Sayfutdinovich	
Ipoteka kreditlarini moliyalashtirishda banklarning o'rni va istiqbollari.....	552
Muhitdinov Ulug'bek Diyorovich	
Mintaqaviy mehnat bozorini shakllanishining shart-sharoitlari, omillari, o'ziga xos xususiyatlari va prinsiplari.....	556
Amonov Navro'zxon Saloxiddin o'g'li	
Development of digital marketing for sustainable tourism development in Uzbekistan.....	560
Nasibabonu Abdurakhmonovna Akramova	

Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	565
Ibragimov Ulmas	
Tijorat banklarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning dolzarb masalalari	569
Akbarov Behzodxon Ulug'bek o'g'li	
Amerika qo'shma shtatlarida federal zaxira tizimi tomonidan amalga oshirilgan noan'anaviy pul-kredit siyosati	574
Djumonov Dilshod Safaroliyevich	
Intellectual mulkning ishlab chiqarishdagi ahamiyati	581
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Azizbek Umid o'g'li Abduvaliyev	
Tijorat banklari moliyaviy barqarorligini baholashning xorijiy davlatlar tajribasi	585
Sattarova Gulshan Muxiddinovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida moliyaviy xavfsizlik: investorlar misolida.....	589
Boysunov Jamshid Baxriddin ug'li	
Amaliy-ilmiy tadqiqotlarning mazmuni, asosiy maqsadlari va qo'llanilish shakllari.....	593
Raupov Jamshid Rashidovich, Kaxramonov Zafar Kaxramonovich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishning dolzarb masalalari.....	597
Ergashev Olim Kenjayevich	
Islom darchalari asosida moliyalashtirishni joriy etish istiqbollari	602
Gulyamova Shaxnoza Gafurdjanovna	
Влияние финансовых технологий на трансформацию страхового рынка	606
Тангирбердиева Гулчебра Рахимжановна	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishida mamlakatimiz iqtisodiyotini holati tahlili	611
Muradova MaxliyoXon Ravshanovna	
Foreign experience in the formation of banking assets in improving the efficiency of the activities of commercial banks.....	615
Ibrohimov Davronbek Muhammadi ogli	
Роль и значение экономического потенциала в формировании стратегии регионов Узбекистана.....	628
Абдалова З.Т.	
Перспективы развития торговых отношений между Китаем и Узбекистаном.....	634
Фазлиддинова Шахруза студентка, Расулев Дильмурод Мирза-Ахмедович	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalarini rivojlantirish	640
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	647
Rajabov Alibek	
Digital technologies as a driver for the development of mice tourism in Uzbekistan	654
Ilkhomova Gulnoza Zaynitdin qizi	
Tadbirkorlik subyektlarining tashqi savdo faoliyati bojxona reytingini aniqlash va baholashning iqtisodiy ahamiyati	661
Azizov Sherzod Uktamovich, Mamarajabov Abdisamad Saidmurot o'g'li	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari	666
Shodiyev To'liqin Oltiboy o'g'li	
Sanoat korxonalari rivojlanishining atrof-muhitga ta'sirini baholashda ESG tamoyillarini qo'llash imkoniyatlari va istiqbollari	671
Turg'unov Jasurbek Alimardon o'g'li	

UO'K: 338.121

SANOAT KORXONALARI RIVOJLANISHINING ATROF- MUHITGA TA'SIRINI BAHOLASHDA ESG TAMOYILLARINI QO'LLASH IMKONIYATLARI VA ISTIQBOLLARI

Turg'unov Jasurbek Alimardon o'g'li

Xalqaro Nordik Universiteti mustaqil izlanuvchisi

ORCID: 0000-0002-1161-8960

Annotatsiya: Ushbu maqola atrof-muhitni muhofaza qilish, xususan, sanoat korxonalarining atrof muhitga ta'sirini kamaytirish orqali ekologik holatni yaxshilashda ESG tamoyillarini joriy etish ahamiyatini o'rganadi. Tadqiqot sanoat korxonalarining ekologik ta'sirini tahlil qiladi va ESG tamoyillarini qo'llash istiqbollari atrof-muhitga salbiy ta'sirlarni kamaytirish bo'yicha o'ziga xos yondashuvlarni o'rganadi. Shuningdek, ushbu tadqiqot ESG samaradorligining asosiy global ko'rsatkichlarini tahlil etadi, ESG mezonalarini qo'llash darajasi, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va chiqindilarni qayta ishlash ko'rsatkichlari turli sanoat tarmoqlari bo'yicha baholaydi. Shuningdek, ESG integratsiyasiga to'siq bo'luvchi omillar sifatida huquqiy chora tadbirlarning yetishmasligi, moliyaviy cheklovlar va standartlashtirilgan mezonlarning yetishmasligi aniqladi. ESG tamoyillarini kengroq joriy etish uchun ushbu tadqiqot ekologik me'yorlarni kuchaytirish, barqaror texnologiyalarni rivojlantirish, moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarini ishlab chiqish, korporativ ESG xabardorligini oshirish hamda monitoring va hisobot uchun raqamli vositalardan foydalanishni taklif qiladi.

Kalit so'zlar: ESG, boshqaruv samaradorligi, ijtimoiy mas'uliyat, korporativ boshqaruv, ekologik toza texnologiyalar, uglerod chiqindilari, energiya auditi yashil loyihlar.

Abstract: This article explores the importance of implementing ESG principles in environmental protection, particularly in reducing the negative impact of industrial enterprises on ecological conditions. The study analyzes the environmental impact of industrial enterprises and examines the prospects of applying ESG principles as a unique approach to mitigating harmful ecological effects. Furthermore, this research analyzes key global ESG performance indicators, including compliance levels with ESG standards, renewable energy sources, and waste recycling rates across various industrial sectors. It also identifies factors hindering ESG integration, such as insufficient regulatory measures, financial constraints, and the lack of standardized criteria. To facilitate broader ESG adoption, the study proposes measures such as strengthening environmental regulations, promoting sustainable technologies, developing financial incentive mechanisms, increasing corporate awareness of ESG, and utilizing digital tools for monitoring and reporting.

Key words: ESG, management efficiency, social responsibility, corporate governance, environmentally friendly technologies, carbon emissions, energy audit, green projects.

Аннотация: Данная статья исследует значение внедрения принципов ESG в охране окружающей среды, в частности, в снижении негативного воздействия промышленных предприятий на экологическое состояние. Исследование анализирует экологическое воздействие промышленных предприятий и рассматривает перспективы применения принципов ESG как уникального подхода к снижению вредного влияния на окружающую среду.

Кроме того, в данном исследовании проводится анализ ключевых показателей глобальной эффективности ESG, включая уровень соответствия стандартам ESG, использование возобновляемых источников энергии и показатели переработки отходов в различных промышленных секторах. Также выявлены факторы, препятствующие интеграции ESG, такие как недостаточность законодательных мер, финансовые ограничения и отсутствие унифицированных стандартов. Для более широкого внедрения принципов ESG в исследовании предлагаются меры по усилению экологических норм, развитию устойчивых технологий, созданию механизмов финансового стимулирования, повышению корпоративной осведомленности о ESG, а также использованию цифровых инструментов для мониторинга и отчетности.

Ключевые слова: ESG, эффективность управления, социальная ответственность, корпоративное управление, экологически чистые технологии, выбросы углерода, энергетический аудит, зеленые проекты.

KIRISH

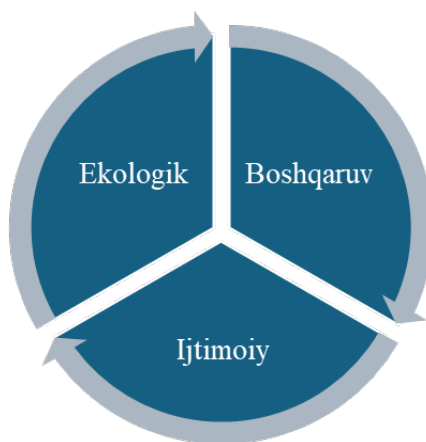
Mamlakatimizda atrof-muhitni muhofaza qilish, xususan, sanoat korxonalarining atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish orqali ekologik holatni yaxshilash borasida izchil ishlar olib borilmoqda. Jumladan, sanoat korxonalari obyektlarida atrof-muhitni muhofaza qilish masalalarida kompleks yondashuv va strategik rejalashtirishning samarali hamda zamonaviy usullarini joriy etish zarurati ortib bormoqda.

So'nggi yillarda ESG (Ekologik, Ijtimoiy, Boshqaruv) mezonlari kompaniyalar faoliyati va ularning barqarorligini baholashda asosiy komponentga aylangan.

ESG – tashkilotning atrof-muhitga ta'siri, ijtimoiy majburiyatlari va boshqaruv sifatini o'lchaydigan ko'rsatkichlar to'plamidir. An'anaviy moliyaviy ko'rsatkichlardan farqli o'laroq, bu mezonlar korporativ boshqaruvning yanada kengroq va har tomonlama ko'rinishini taklif etadi. Bu esa uzoq muddatli qiymat va manfaatdor tomonlarning farovonligini ham hisobga olish imkonini beradi.

Sanoat sohasida ESG amaliyotlarini integratsiyalash muhim masala hisoblanadi. Ishlab chiqarish kompaniyalari energiya va tabiiy resurslarning eng yirik iste'molchilari qatoriga kiradi hamda issiqxona gazlari va chiqindilarni ishlab chiqarishga sezilarli hissa qo'shadi.

Sanoatning intensiv tabiati va global ta'minot zanjirlarining murakkabligi tufayli ESG mezonlarini amalga oshirishda qator jiddiy muammolarga duch kelinmoqda. Ushbu muammolarni quyidagi komponentlarga mos keladigan uchta asosiy toifaga guruhlash mumkin (1-rasm).

1-rasm. ESGning asosiy komponentlari¹.

ESG (Ekologik, Ijtimoiy, Boshqaruv) mezonlari kompaniyaning atrof-muhit, ijtimoiy va boshqaruv nuqtai nazaridan umumiy ta'sirini baholash quyidigicha amalga oshiriladi:

Atrof-muhit: kompaniyaning uglerod chiqindilarini kamaytirish, tabiiy resurslardan samarali foydalanish va chiqindilarni boshqarish kabi atrof-muhitga tasirini qanday boshqarishini anglatadi;

Ijtimoiy: korxonaning insonlarga ta'siri, jumladan, mehnat sharoitlari, xodimlarning sog'lig'i va xavfsizligi, inson huquqlari va mahalliy iqtisodiyotga ta'sir;

Boshqaruv: shaffoflik, axloq, boshqaruv tuzilmasi va aksiyadorlar o'rtasidagi munosabatlar nuqtai nazaridan korxonaning ichki boshqaruvini baholaydi. (1-jadval)

1-jadval. Sanoat korxonalarida ESG amaliyotini qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari².

Ekologik	Ijtimoiy	Boshqaruv
Iqlim o'zgarishi va issiqxona gazlari emissiyasi	Mehnat muhofazasi	Biznes etikasi va ma'lumotlar himoyasi
Havo ifloslantiruvchilar	Sog'liq va xavfsizlik	Kapitalni joylashtirish, ta'minot zanjiri
Suv va suvni boshqarish tizimi		Boshqaruv strukturasi va rag'batlari
Chiqindilar va zaharli moddalarni aylanmasi	Mahalliy iqtisodiyotga hissa qo'shish	Tashqi siyosat
Bioxillma-xillik va ekotizimlar yaroqliligi	Mahsulot va xizmatlar	

1 Muallif shlanmasi

2 Muallif ishlanmasi

Sanoat korxonalarining atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish, ijtimoiy sharoitlarni yaxshilash hamda shaffoflik va biznes etikasi darajasini oshirish uchun ESG amaliyotlarini joriy etishi lozim.

Ekologik xavflarni kamaytirishdan tashqari, ushbu strategiyalar korporativ nufuzni oshirish, investorlar va iste'molchilar ishonchini mustahkamlash hamda uzoq muddatli raqobatbardoshlikni ta'minlash imkonini beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ko'plab tadqiqotlarda ESG sanoat korxonalarining atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishning barqaror mezonlari sifatida tadqiq qilingan. Xorijlik olimlarning fikricha, ESG tamoyillari sanoat tarmoqlarining ekologik boshqaruvini yaxshilash, ijtimoiy mas'uliyatni oshirish hamda etik boshqaruvni targ'ib qilish orqali ushbu muammolarni kamaytirishning samarali yo'lini taklif etuvchi yondashuv sifatida talqin qilinmoqda.

Jumladan, xorijiy tadqiqotchilar Friede, Busch va Bassen (2015) fikricha, ESG tamoyillari korxonalarning mas'uliyatli faoliyat yuritishi uchun muhim mezon sifatida shakllangan. ESG mezonlari kompaniyaning atrof-muhitga ta'siri, ijtimoiy javobgarligi va korporativ boshqaruvini baholash uchun tizimli yondashuvni ta'minlaydi³. Shuningdek, Kotsantonis, Pinney va Serafeim (2016) ESGning ekologik komponenti uglerod izini kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish va barqaror resurs boshqaruvini joriy etishga qaratilganligini ta'kidlaydi⁴.

Boshqa olimlar, xususan Geissdoerfer va boshqalar, yashil texnologiyalar va aylanma iqtisod tamoyillarini sanoat korxonalarida ESG maqsadlariga erishishning asosiy yo'nalishlari sifatida ko'rilayotganini o'z ilmiy tadqiqotlarida ta'kidlab o'tganlar⁵. Clark, Feiner va Viehs tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ESG tamoyillarini amalga oshirish ekologik samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish hamda manfaatdor tomonlarning ishonchini mustahkamlashga yordam beradi⁶. Bundan tashqari, ESG strategiyalarini o'z faoliyatiga integratsiya qilgan sanoat tarmoqlari ko'proq investorlarni jalb qilmoqda hamda hukumat tomonidan turli imtiyozlarga ega bo'lishi mumkinligi ta'kidlanadi⁷.

ESG tamoyillarining afzalliklariga qaramay, ularni sanoat tarmoqlarida keng qo'llashda bir qator muammolar mavjud. Eng asosiy muammolardan biri – ekologik samaradorlikni baholash uchun standartlashtirilgan mezonlarning yetishmasligidir (Boffo & Patalano, 2020)⁸. Moliya bilan bog'liq cheklovlar ham barqaror sanoat amaliyotlariga o'tishga to'sqinlik qilmoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan iqtisodiyotga ega davlatlardagi kompaniyalar yashil texnologiyalarni joriy etishning dastlabki xarajatlarini qoplashda qiynalayotganliklari kuzatilmoqda (Hart & Milstein, 2003)⁹. Hukumatlar sanoatning barqaror rivojlanishini rag'batlantirish uchun soliq imtiyozlari, yashil texnologiyalar uchun subsidiyalar va qattiqroq ekologik qoidalarni joriy etishlari mumkin (Porter & Van der Linde, 1995)¹⁰. Bundan tashqari, uglerodni tutib qolish texnologiyalari, qayta tiklanuvchi energiya va raqamli monitoring vositalari ESG mezonlariga muvofiqlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega (Liu va boshqalar, 2021)¹¹.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda ilmiy asoslangan statistik tahlil, statistik baholash, adabiyotlar tahlili hamda boshqa yondashuv va usullardan keng foydalanildi.

Xususan, mavzuga oid adabiyotlar va manbalarni o'rganishda tizimli tahlil metodi qo'llanildi hamda ESG amaliyotini joriy etish istiqbollari chuqur tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

ESG tashabbuslariga sarmoya kiritgan korxonalar bozordagi mavqeini yaxshilash va manfaatdor tomonlar bilan munosabatlarini mustahkamlash orqali bir nechta sohalarda foyda olishlari mumkin. Ishlab chiqarishda barqaror amaliyotlarni amalga oshirish nafaqat atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish, balki tartibga solish

3 Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies., *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 5(4), 210–233.

4 Sakis Kotsantonis, Chris Pinney, George Serafeim. (2016). ESG Integration in Investment Management: Myths and Realities, *Journal of Applied Corporate Finance*.

5 Geissdoerfer, Martin. (2018). Sustainable Business Model Innovation. 10.13140/RG.2.2.25177.36960.

6 Clark, Gordon L. and Feiner, Andreas and Viehs, Michael, From the Stockholder to the Stakeholder: How Sustainability Can Drive Financial Outperformance (March 5, 2015).

7 Eccles, Robert G. and Ioannou, Ioannis and Serafeim, George, The Impact of Corporate Sustainability on Organizational Processes and Performance (December 23, 2014). *Management Science*, Volume 60, Issue 11, pp. 2835-2857, February 2014

8 Boffo, R. and Patalano, R. (2020) ESG Investing: Practices, Progress and Challenges. OECD, Paris.

9 Hart, S. L., & Milstein, M. B. (2003). Creating Sustainable Value. *Academy of Management Perspectives*, 17, 56-67.

10 Porter, M.E. and van der Linde, C. (1995) Toward a New Conception of the Environment Competitiveness Relationship. *Journal of Economic Perspectives*, 9, 97-118.

11 Liu, L., & Nemoto, N. (2021). Environmental, Social and Governance (ESG) Evaluation and Organizational Attractiveness to Prospective Employees: Evidence from Japan. *Journal of Accounting and Finance*, 21(4).

talablariga rioya qilishni ta'minlash hamda operatsion samaradorlikni oshirish uchun ham muhimdir. Atrof-muhit barqarorligiga qaratilgan strategiyalarni qabul qilish uzoq muddatli jamg'armalarni keltirib chiqarishi va korporativ obro'sini oshirishi mumkin (2-jadval).

2-jadval. Sektorlarga ESG tamoyilini qo'llashning global ko'rsatkichlari tahlili (2024)¹².

Sektorlar	ESG qo'llanish ko'rsatkichi (%)	Qayta tiklanadigan energiyadan foydalanish darajasi (%)	Chiqindilarni qayta ishlash ko'rsatkichi (%)
Ishlab chiqarish	60	40	50
Qazib olish	45	30	35
Qurilish	55	50	40
Transport	70	60	45
Qishloq xo'jaligi	80	65	70
Energetika	50	55	30

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinadiki, ishlab chiqarish sanoatida ESG muvofiqlik darajasining 60% bo'lishi barqaror rivojlanish yo'nalishida ijobiy qadamlar tashlanayotganini ko'rsatadi. Biroq, an'anaviy ishlab chiqarish usullari hali ham ustunlik qilmoqda.

Qayta tiklanadigan energiya ulushining 40% bo'lishi ishlab chiqarish sanoati hanuz asosan an'anaviy yoqilg'i tizimlariga tayanayotganiga misol bo'ladi. O'rtacha chiqindilarni qayta ishlash darajasining 50% ko'rsatkichni qayd etishi esa ayrim korxonalar aylanma iqtisodiyotga o'tishga harakat qilayotganidan darak beradi.

2-rasm. ESG amaliyotlarini amalga oshirishning asosiy afzalliklari¹³

Korporativ imijga ijobiy ta'sir. ESG amaliyotlari bilan shug'ullanadigan ishlab chiqarish korxonalari iste'molchilar, investorlar va ular faoliyat yuritayotgan jamoalar oldida kuchli obro'ga ega bo'ladilar. Shaffoflik va ESG bo'yicha aniq majburiyatlarning namoyishi manfaatdor tomonlarning ishonchini oshiradi.

Moliyaviy imkoniyatlar. Investorlar, ham institutsional, ham xususiy, o'zlarining moliyaviy resurslarini qanday taqsimlash kerakligini hal qilishda ESG omillariga ko'proq e'tibor qaratmoqdalar. Yaxshi tuzilgan ESG amaliyotlarini qo'llaydigan ishlab chiqarish korxonalari kapital va moliyaviy vositalardan foydalanishni osonlashtiradi. Bundan tashqari, investorlar ekologik va ijtimoiy xavflarni samarali boshqaradigan kompaniyalarni inqirozlarga nisbatan kamroq himoyasiz va uzoq muddatda barqaror deb bilib, ushbu kompaniyalarga bo'lgan qiziqishini oshiradilar.

Risklarni kamaytirish. ESG amaliyotlarining integratsiyasi kompaniyalarga operatsion va huquqiy xavflarni sezilarli darajada kamaytirishga yordam beradi.

Operatsion samaradorlik. ESG amaliyotlari, ayniqsa atrof-muhit sohasida, uzoq muddatda operatsion xarajatlarni kamaytirishga olib kelishi mumkin. Ekologik toza texnologiyalarni joriy qilish va ishlab chiqarish jarayonlarida energiya samaradorligini oshirish nafaqat atrof-muhitga ta'sirni kamaytiradi, balki korxonalarning barqarorligini mustahkamlaydi.

¹² Sustainability Report (2024) ma'lumotlariga asosan muallifning ishlanmasi

¹³ Muallifning ishlanmasi

Innovatsiyalar yaratish. ESG mezonlariga e'tibor ishlab chiqarish kompaniyalarida innovatsiyalarni rag'batlantirishi mumkin. Ko'proq barqaror mahsulotlar yoki energiyani tejaydigan ishlab chiqarish jarayonlarini ishlab chiqish yangi bozor imkoniyatlarini ochadi (2-rasm).

ESG amaliyotlarini amalga oshirish ijobiy imkoniyatlarga ega bo'lishiga qaramay, operatsion va tashkiliy muammolar ham kuzatilishi mumkin (3-jadval).

3-jadval. ESG tamoyilini qo'llash bilan bog'liq kamchiliklar¹⁴.

Kamchiliklar	Foizda (%)
Dastlabki xarajatlarning yuqoriligi	40
Samarali chora tadbirlarning mavjud emasligi	30
Yashil texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlarining yetishmasligi	20
O'zgarishlarga qarshilik	10

Tahlil shuni ko'rsatadiki, sanoat korxonalarining atrof-muhitga ta'siri sezilarli darajada katta bo'lib, ESG tamoyillarini joriy etish muhim ekologik va iqtisodiy foyda keltirishi mumkin. Muammolar saqlanib qolayotgan bo'lsa-da, strategik siyosiy chora-tadbirlar va barqaror texnologiyalarga investitsiyalarni oshirish ESG tamoyillarining qo'llanilishini tezlashtirishi mumkin. Bu esa uzoq muddatli ekologik va iqtisodiy manfaatlarga olib keladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Sanoat korxonalarining rivojlanishi va uning atrof-muhitga ta'siri tahlili barqaror amaliyotlarni joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Sanoat faoliyati karbon chiqindilarining ko'payishi, resurslarning kamayishi va ifloslanish kabi muammolarni yuzaga keltirib, ekotizimlar hamda iqtisodiy barqarorlikka tahdid soladi. Atrof-muhit, ijtimoiy mas'uliyat va korporativ boshqaruv (ESG) tamoyillari ushbu salbiy ta'sirlarni kamaytirishda samarali yechim bo'lib xizmat qiladi. ESG tamoyillarini joriy etish ekologik javobgarlikni oshirish, korporativ shaffoflikni ta'minlash va uzoq muddatli iqtisodiy foydalarni yaratishga yordam beradi.

Sanoat korxonalarida ESG tamoyillarini samarali joriy etish va atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

ESG qoidalarini kuchaytirish va ularga rioya qilishni ta'minlash. Hukumatlar qat'iy ekologik qoidalarini joriy qilib, ularning bajarilishini nazorat qilishi kerak. Sanoatga xos ESG mezonlari ishlab chiqilib, turli sohalarga mos strategiyalar joriy etilishi lozim.

ESGni joriy etish uchun moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarini ishlab chiqish. Ekologik toza texnologiyalarni joriy etgan sanoat korxonalari uchun soliq imtiyozlari va subsidiyalar ajratish, jumladan davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlarini rivojlantirish orqali sanoatda ESGga asoslangan transformatsiyani rag'batlantirish zarur.

ESG monitoring va hisobot berish jarayonlarini raqamlashtirish. Sun'iy intellekt (AI) va blokcheyn texnologiyalaridan foydalanib, ESG bo'yicha ma'lumotlarning aniq va shaffof bo'lishini ta'minlash. Real vaqt rejimida atrof-muhit monitoringi tizimlarini ishlab chiqish va joriy etish.

Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishi ekologik mas'uliyat va iqtisodiy samaradorlikning uyg'unligiga asoslanishi kerak. ESG tamoyillari ushbu muvozanatni ta'minlash uchun mukammal tizim bo'lib, uzoq muddatli barqarorlikka xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Friede G., Busch T., Bassen A. ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*. – 2015. – T. 5. – №4. – 210–233-b.
2. Kotsantonis S., Pinney C., Serafeim G. ESG Integration in Investment Management: Myths and Realities. *Journal of Applied Corporate Finance*. – 2016.
3. Geissdoerfer M. Sustainable Business Model Innovation. – 2018.
4. Clark G.L., Feiner A., Viehs M. From the Stockholder to the Stakeholder: How Sustainability Can Drive Financial Outperformance. – 2015.
5. Eccles R.G., Ioannou I., Serafeim G. The Impact of Corporate Sustainability on Organizational Processes and Performance. *Management Science*. – 2014. – T. 60. – №11. – 2835–2857-b.
6. Boffo R., Patalano R. ESG Investing: Practices, Progress and Challenges. OECD. – Paris, 2020.

¹⁴ Industry ESG Survey (2024) ma'lumotlariga asosan muallifning ishlanmasi

7. Hart S.L., Milstein M.B. Creating Sustainable Value. Academy of Management Perspectives. – 2003. – T. 17. – 56–67-b.
8. Porter M.E., van der Linde C. Toward a New Conception of the Environment Competitiveness Relationship. Journal of Economic Perspectives. – 1995. – T. 9. – 97–118-b.
9. Liu L., Nemoto N. Environmental, Social and Governance (ESG) Evaluation and Organizational Attractiveness to Prospective Employees: Evidence from Japan. Journal of Accounting and Finance. – 2021. – T. 21. – №4.
10. Turg'unov J.A. Mamlakatizmida yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari. Qo'qon universiteti xabarnomasi. – 2023. – №9. – 85–87-b.
11. Turg'unov J.A. Sanoat korxonalarining atrof-muhitga ta'sirini baholashda EIA tizimini joriy etishning xorij tajribasi. Qo'qon universiteti xabarnomasi. – 2024. – №11.
12. Turg'unov J.A. Modern trends in assessing the impact of industrial development on the environment. "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali. – Toshkent, 2024. – №7. – 196–201-b.
13. Turg'unov J.A. Sanoat korxonalarini rivojlantirishda aylanma iqtisodiyot amaliyotini joriy etish masalalari. "Nordic" ilmiy-amaliy elektron jurnali. – 2025. DOI: 10.69949/nordic-0000009.
14. Sustainability Report. – 2024.
15. Industry ESG Survey. – 2024.
16. <https://www.sciencedirect.com>.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
